Úradný vestník
Európskej únie

SK
Séria L

2023/2829

20.12.2023

ODPORÚČANIE KOMISIE (EÚ) 2023/2829

z 12. decembra 2023

týkajúce sa inkluzívnych a odolných volebných procesov v Únii a posilnenia európskeho charakteru a účinného priebehu volieb do Európskeho parlamentu

EURÓPSKA KOMISIA,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292,

keďže:

(1) V článku 2 Zmluvy o Európskej únii (ďalej len „ZEÚ“) sa uvádza, že Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.

(2) Demokraciu je potrebné chrániť a podporovať. Hoci stabilita, bezpečnosť a prosperita v Únii sa opierajú o neochvejné dodržiavanie demokratických zásad, hodnôt a inštitúcií, s krízami ako pandémia COVID-19 a ruská útočná vojna proti Ukrajine sa zintenzívnilo spochybňovanie demokratických hodnôt a inštitúcií. Prejavilo sa to polarizáciou, skrytým ovplyvňovaním a iným zasahovaním, napríklad manipuláciou s informáciami a zasahovaním zo zahraničia vrátane dezinformácií.

(3) V článku 10 ods. 1 ZEÚ sa uvádza, že fungovanie Únie je založené na zastupiteľskej demokracii. V článku 10 ods. 2 ZEÚ sa stanovuje, že občania sú na úrovni Únie priamo zastúpení v Európskom parlamente. V článku 10 ods. 3 ZEÚ sa uvádza, že každý občan má právo zúčastňovať sa na demokratickom živote Únie a že rozhodnutia sa prijímajú podľa možnosti čo najotvorenejšie a čo najbližšie k občanovi.

(4) Členské štáty nesú osobitnú a ďalekosiahlu zodpovednosť, pokiaľ ide o podporovanie širokej a inkluzívnej demokratickej účasti a podporu slobodných, spravodlivých a odolných volieb v Únii.

(5) Politické strany zohrávajú kľúčovú úlohu v rámci európskych demokracií, pokiaľ ide o formovanie politického povedomia, podporu politických kandidátov, podporu účasti voličov a vyjadrovanie vôle občanov. V článku 10 ods. 4 ZEÚ a článku 12 ods. 2 Charty základných práv Európskej únie sa európskym politickým stranám priznáva kľúčová úloha. Štatút a financovanie európskych politických strán a európskych politických nadácií je upravené na európskej úrovni.

(6) Miera spolupráce medzi členskými štátmi v oblasti podpory slobodných, spravodlivých a odolných volieb v Únii sa za posledné roky zvýšila. Opatrenia prijaté pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2019 viedli okrem iného v súlade s odporúčaním Komisie C(2018) 5949 ([1]) k vytvoreniu rámca spolupráce s názvom Európska sieť pre spoluprácu v oblasti volieb. Táto sieť podporuje spoluprácu, vzájomné učenie a šírenia najlepších postupov medzi orgánmi, ktoré majú na starosti monitorovanie a presadzovanie pravidiel relevantných pre kontext volieb vrátane volebných orgánov.

(7) Komisia v odporúčaní C(2018) 5949 takisto vyzvala členské štáty, aby prijali vhodné a primerané technické a organizačné opatrenia s cieľom riadiť riziká súvisiace s bezpečnosťou sietí a informačných systémov využívaných na organizáciu volieb.

([1]) Odporúčanie Komisie o sieťach spolupráce pri voľbách, transparentnosti na internete, ochrane pred kybernetickými bezpečnostnými incidentmi a boji proti dezinformačným kampaniam v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu, C(2018) 5949, 12.9.2018, https://commission.europa.eu/system/files/2018-09/soteu2018-cybersecurity-elections-recommendation-5949_en.pdf.

(8) Akčný plán pre európsku demokraciu ([2]) sleduje cieľ posilniť postavenie občanov a zvýšiť odolnosť demokracie v celej Únii prostredníctvom podpory slobodných a spravodlivých volieb v Únii, posilňovania slobody médií a boja proti dezinformáciám. Komisia predložila v novembri 2021 balík opatrení zameraných na posilnenie integrity volieb a otvorenej demokratickej diskusie vrátane návrhu týkajúceho sa transparentnosti a cielenia politickej reklamy ([3]), návrhu týkajúceho sa európskych politických strán ([4]) a návrhov týkajúcich sa hlasovacích práv migrujúcich občanov Únie ([5]).

(9) Mala by sa posilniť odolnosť volebných procesov v Únii, a to v plnom súlade so základnými právami a s demokratickými hodnotami zakotvenými v normách Únie a medzinárodných normách.

(10) Stabilita volebného práva je kľúčová pre integritu a dôveryhodnosť volebných procesov. Pravidlá, ktoré sa menia často alebo krátko pred voľbami, môžu voličov aj volebných úradníkov zmiasť a možno ich skresliť či zneužiť. To sa dá chápať aj ako nástroj určený na ovplyvnenie výsledkov v prospech úradujúcich politikov. V súlade s usmernením II.2.b Kódexu osvedčených postupov pre volebné záležitosti ([6]), ktorý prijala Komisia Rady Európy pre demokraciu prostredníctvom práva („Benátska komisia"), by základné prvky volebného práva nemali byť predmetom zmien menej ako rok pred voľbami. Tieto základné prvky zahŕňajú najmä pravidlá súvisiace s premenou volebných hlasov na mandáty, s členstvom vo volebných komisiách alebo v iných orgánoch, ktoré organizujú hlasovanie, ako aj s navrhovaním volebných obvodov a rozdeľovaním mandátov medzi tieto obvody. Hoci by sa zásada stability volebného práva nemala uplatňovať s cieľom zachovať situáciu, ktorá je v rozpore s medzinárodnými volebnými normami, nič z tohto odporúčania by sa nemalo chápať ako výzva pre členské štáty prijať akékoľvek opatrenia, ktoré by boli v rozpore s usmernením II.2.b Kódexu osvedčených postupov pre volebné záležitosti.

(11) S cieľom podporiť vysokú volebnú účasť a rozsiahle zapojenie občanov do demokratického procesu by členské štáty mali kandidátom a voličom ponúknuť prístupné a používateľsky ústretové registračné nástroje, pričom zohľadnia potreby rôznych skupín vrátane občanov s pobytom v zahraničí. Mala by sa zabezpečiť väčšia časová flexibilita postupov registrácie používaných vo voľbách alebo lepšie možnosti registrácie voličov a kandidátov vrátane umožnenia prístupu k osobitným režimom hlasovania elektronickými prostriedkami, a to s náležitým zreteľom na smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2102 ([7]). Členské štáty by zároveň mali venovať pozornosť tomu, že rôzne skupiny vrátane starších osôb môžu pri prístupe na internet a k digitálnym technológiám čeliť prekážkam alebo im môžu chýbať zručnosti na ich účinné využívanie.

(12) S cieľom zabezpečiť účinné uplatňovanie volebných práv by členské štáty mali občanom Únie poskytovať informácie o základných pravidlách a praktických opatreniach týkajúcich sa uplatňovania ich volebných práv vo svojej krajine. Tieto informácie by sa mali poskytovať aktívne, komplexne, jasne a jednoducho. Využívať by sa mal viac ako jeden informačný kanál a mala by byť zapojená aj miestna úroveň. Členské štáty by mohli využívať moderné

([2]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o akčnom pláne pre európsku demokraciu, COM/2020/790 final, 3.12.2020, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM%3A2020%3A790%3AFIN.

([3]) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o transparentnosti a cielení politickej reklamy, COM(2021) 731 final, 25.11.2021, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52021PC0731.

([4]) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o štatúte a financovaní európskych politických strán a európskych politických nadácií (prepracované znenie), COM(2021) 734 final, 25.11.2021, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0734.

([5]) Návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú podrobnosti uplatňovania práva voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (prepracované znenie), COM(2021) 732 final, 25.11.2021, a návrh smernice Rady, ktorou sa stanovujú podrobnosti uplatňovania práva voliť a byť volený v komunálnych voľbách pre občanov Únie s bydliskom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi (prepracované znenie), COM(2021) 733 final, 25.11.2021, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship/democracy-and-electoral-rights_en.

([6]) Rada Európy, Benátska komisia, 30. októbra 2002, Kódex osvedčených postupov pre volebné záležitosti, prijatý Benátskou komisiou na jej 51. a 52. zasadnutí, https://rm.coe.int/090000168092af01.

([7]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2102 z 26. októbra 2016 o prístupnosti webových sídel a mobilných aplikácií subjektov verejného sektora (Ú. v. EÚ L 327, 2.12.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2016/2102/oj).

komunikačné nástroje v rôznych formátoch a vo viac ako jednom jazyku, napríklad krátke vysvetľujúce videá s praktickými informáciami v jasnom a jednoduchom jazyku. V tomto kontexte by členské štáty mohli využiť aj požiadavky na prístupnosť stanovené v prílohe I k smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/882 ([8]).

(13) Počas pandémie ochorenia COVID-19 sa ukázalo, že členské štáty majú záujem podporiť volebnú účasť zavedením doplnkových spôsobov hlasovania, ako je hlasovanie vopred, hlasovanie prostredníctvom mobilných telefónov, hlasovanie poštou a elektronické hlasovanie. Pri sprístupňovaní takýchto doplnkových spôsobov hlasovania sú však potrebné záruky na zabezpečenie slobodných, spravodlivých a odolných volieb pri plnom dodržiavaní demokratických noriem a základných práv. Členské štáty by takisto mali zabezpečiť, aby boli naďalej dostupné tradičné spôsoby hlasovania. Ak si takéto spôsoby hlasovania vyžadujú spracúvanie osobných údajov, uplatňuje sa nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 ([9]). Prehľad o elektronickom hlasovaní a iných postupoch IKT ([10]), ktorý Komisia uverejnila ako súčasť balíka opatrení v oblasti občianstva na rok 2023, poskytuje dôležité informácie o uplatniteľných právnych rámcoch, softvérových systémoch a technológiách, testovacích metodikách, funkčných a prevádzkových tokoch, prvkoch prístupnosti a hrozbách a zraniteľnostiach, ako aj opatreniach na ich zmiernenie.

(14) S cieľom podporiť dodržiavanie volebných práv občanov by členské štáty mali pri zavádzaní doplnkových spôsobov hlasovania zabezpečiť, aby boli občania riadne informovaní a dostali potrebnú podporu na ich využívanie. Takisto je dôležité, aby volební úradníci absolvovali primeranú odbornú prípravu.

(15) Komisia v roku 2018 vydala usmernenie o uplatňovaní pravidiel Únie v oblasti ochrany údajov v kontexte volieb, pričom zdôraznila povinnosti v oblasti ochrany údajov uložené rôznym aktérom zapojeným do volebných procesov, ako sú vnútroštátne volebné orgány, politické strany, sprostredkovatelia a analytici údajov, platformy sociálnych médií a siete pre online reklamu. Otázkou ochrany údajov v kontexte volieb sa takisto zaoberal Európsky výbor pre ochranu údajov, európsky dozorný úradník pre ochranu údajov a vnútroštátne orgány pre ochranu údajov ([11]). Na toto usmernenie by mali podľa potreby prihliadať všetci aktéri pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2024 aj po nich.

(16) Nemali by sa používať nástroje na sledovanie a špionážny softvér s cieľom zasahovať do demokratickej diskusie, a to najmä zameriavaním sa na politických aktérov a novinárov. Používanie špionážneho softvéru môže byť za istých okolností vecou národnej bezpečnosti, ale jeho používanie s cieľom získať politickú výhodu nemožno nikdy odôvodniť ako záležitosť národnej bezpečnosti. Národná bezpečnosť by sa mala vykladať v súlade s judikatúrou Súdneho dvora EÚ, aby sa zachovalo účinné uplatňovanie práva Únie.

(17) Treba podporovať účasť všetkých skupín občanov vo voľbách ako voličov aj ako kandidátov, a pritom vziať do úvahy ich osobitné potreby a výzvy, ktorým sú vystavení. V správe Komisie o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2019 ([12]) sa okrem iného zdôraznilo, že v súvislosti s inkluzívnosťou a demokratickou účasťou vo voľbách u mladších občanov, žien, migrujúcich občanov Únie a osôb so zdravotným postihnutím je ešte stále čo zlepšovať. V súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2019 sa v nej zdôraznilo aj to, že hoci osobitné skupiny, ako sú napríklad osoby so zdravotným postihnutím, predstavujú významnú časť voličov, medzi volenými poslancami Európskeho parlamentu sú naďalej nedostatočne zastúpené.

([8]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/882 zo 17. apríla 2019 o požiadavkách na prístupnosť výrobkov a služieb (Ú. v. EÚ L 151, 7.6.2019, s. 70, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj).

([9]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj).

([10]) https://commission.europa.eu/document/b0898ba3-c7ad-4af5-8467-5e23a0469a78_en.

([11]) Príloha I k vyhláseniu Európskeho výboru pre ochranu údajov 2/2019 o používaní osobných údajov v priebehu politických kampaní prijatému 13. marca 2019.

([12]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Správa o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2019, COM(2020) 252 final, 19.6.2020, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52020DC0252.

(18) Členské štáty a politické strany môžu podporiť inkluzívnosť volieb a účasť všetkých skupín prostredníctvom osobitných politík a opatrení, ktoré zohľadňujú ich potreby a výzvy. V tejto súvislosti môžu zohľadňovať demografické pozadie a zemepisnú polohu. Zber údajov o účasti osobitných skupín v plnom súlade so základnými právami a požiadavkami na ochranu údajov by mohol podporiť identifikovanie výziev a navrhovanie politík na ich riešenie. Členské štáty by napríklad mohli začať cielené informačné kampane, v ktorých sa zohľadňujú potreby osobitných skupín. Členské štáty by takisto v súlade so svojimi volebnými pravidlami mali podporovať účasť na voľbách v prípade občanov Únie s bydliskom v tretích krajinách.

(19) Mladí občania by sa mali podporovať v uplatňovaní svojich volebných práv v pozícii voličov, ako aj kandidátov. Viaceré členské štáty už znížili minimálny vek oprávňujúci voliť na 16 alebo 17 rokov, iné to zatiaľ len zvažujú. Podpora účasti mladých občanov vrátane prvovoličov môže zahŕňať činnosti, ako je zlepšenie občianskej výchovy, organizovanie simulovaných volieb v školách, vedomostné testy alebo umelecké súťaže venované volebnej problematike, komunikačné kampane orientované na mládež, volebné príručky na oboznámenie detí a dospievajúcich s procesom registrácie a hlasovania, podpora študentov, aby sa stali pozorovateľmi volieb, a partnerské programy, v rámci ktorých sa mladí voliči môžu navzájom podeliť o svoje skúsenosti. Mladým občanom, ktorí uplatňujú svoje volebné práva, by sa mala poskytovať podpora napríklad aj rozvíjaním ich zručností a podporou prostredia, ktoré im umožní voliť slobodne a za spravodlivých podmienok. Členské štáty by mali propagovať „Príručku o občianstve EÚ“ s cieľom pomôcť mladým občanom oboznámiť sa s históriou, hodnotami a právami, ktoré sú základom ich postavenia ako občanov Únie, ako aj s výhodami občianstva Únie a príležitosťami, ktoré ponúka na podporu demokratickej angažovanosti. Malo by sa podporovať šírenie osvedčených postupov.

(20) Ako sa zdôrazňuje v strategickom rámci EÚ pre Rómov ([13]), mala by sa podporovať účasť Rómov na politickom živote na miestnej, regionálnej, národnej úrovni a únijnej úrovni. To je zvlášť dôležité v členských štátoch s významnou rómskou populáciou. V akčnom pláne Komisie proti rasizmu ([14]) sa poukazuje na zámer Komisie spolupracovať s európskymi politickými stranami, Európskou sieťou pre spoluprácu v oblasti volieb a s občianskou spoločnosťou s cieľom zvýšiť účasť skupín náchylných na marginalizáciu, ako sú ľudia s menšinovým rasovým alebo etnickým pôvodom.

(21) V článku 8 ZFEÚ sa uvádza, že EÚ by sa mala zameriavať na odstránenie nerovností a na podporu rovnosti medzi mužmi a ženami vo všetkých svojich činnostiach. Komisia sa v rámci svojej stratégie pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025 ([15]) zaviazala uplatňovať rovnaké príležitosti pre ženy a dosiahnuť rodovú rovnováhu v rozhodovacom procese a politike. Komisia vo svojej správe o rodovej rovnosti v EÚ z roku 2023 ([16]) pripomenula potrebu rovnocennej účasti žien a mužov v politických rozhodovacích funkciách s cieľom lepšie zohľadniť zloženie spoločnosti a posilniť demokraciu v EÚ. Členské štáty by takisto mali podporovať rodovú rovnováhu v riadiacich orgánoch v rámci orgánov zodpovedných za riadenie volieb a monitorovať, podporovať a pravidelne hodnotiť pokrok dosiahnutý v oblasti rodovej rovnováhy pri uplatňovaní volebných práv. Členské štáty by mohli presadzovať opatrenia na podporu rodovej rovnosti, pokiaľ ide o prístup k voľbám a účasť na nich. Pri navrhovaní takýchto opatrení by mohli stavať na odborných znalostiach a údajoch o rodovej rovnosti Európskeho inštitútu pre rodovú rovnosť. Opatrenia by mohli zahŕňať striedavú účasť mužov aj žien na kandidátskych listinách, použitie iných druhov rodových kvót, prepojenie prideľovania verejných financií politickým stranám s podporou politickej účasti žien alebo ďalšie podobné opatrenia. S cieľom podporiť rodovú rovnosť by politické strany mali zaviesť interné politiky týkajúce sa rodovej rovnováhy, cielenú odbornú prípravu a zvyšovanie informovanosti. Politické strany by mali rodovú rovnováhu podporovať na kandidátskych listinách a v rámci svojich vlastných riadiacich orgánov. Členské štáty a politické strany by mali prijať opatrenia na účinné predchádzanie a riešenie rodovo motivovaných nenávistných prejavov voči politicky aktívnym ženám, ktoré majú tieto ženy diskreditovať alebo ich odradiť od politickej účasti.

([13]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade – Únia rovnosti: Strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov, COM(2020) 620 final, 7.10.2020, https://commission.europa.eu/system/files/2021-01/eu_roma_strategic_framework_for_equality_inclusion_and_participation_for_2020_-_2030_0.pdf.

([14]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Únia rovnosti: Akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025, COM(2020) 565 final, 18.9.2020, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM%3A2020%3A0565%3AFIN.

([15]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom Únia rovnosti: Stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, COM(2020) 152 final, 5.3.2020, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM:2020:152:FIN.

([16]) Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a spotrebiteľov, 2023 Report on gender equality in the EU (Správa o rodovej rovnosti v EÚ), Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2023, https://data.europa.eu/doi/10.2838/4966.

(22) V Dohovore Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím (UNCRPD), ktorého zmluvnou stranou je EÚ v rámci svojich kompetencií a zároveň všetky členské štáty, sa od zmluvných štátov vyžaduje, aby osobám so zdravotným postihnutím zaručili politické práva a možnosť užívať ich na rovnakom základe s ostatnými. S cieľom podporiť inkluzívnu účasť by členské štáty mali v súlade so svojimi medzinárodnými záväzkami vrátane UNCRPD podporovať uplatňovanie volebných práv osobami so zdravotným postihnutím, či už ako voličov alebo kandidátov, a v súlade so stratégiou Komisie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030 ([17]) zamedzovať a odstraňovať prekážky, s ktorými sa stretávajú pri účasti na voľbách. Členské štáty by mali v súlade s príslušným právom Únie a medzinárodnými normami preskúmať možnosť plošného odňatia volebných práv osobám s mentálnym a psychosociálnym postihnutím bez individuálneho posúdenia a možnosti súdneho preskúmania. Členské štáty by mali čo najlepšie využívať príručku osvedčených volebných postupov v členských štátoch zameranú na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese ([18]), ktorú Komisia oznámila vo svojej stratégii v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030, a pokračovať v spolupráci s Komisiou v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb s cieľom podporiť účinné nadväzné opatrenia, pričom by mali zohľadňovať názory subjektov zastupujúcich záujmy osôb so zdravotným postihnutím. Členské štáty by mali zvážiť zavedenie praktických opatrení na zabezpečenie prístupnosti volebných miestností, a to aj využitím takých prostriedkov, ako sú QR kódy, Braillovo písmo, výtlačky s veľkými písmenami, zvukové a ľahko čitateľné príručky, hmatové šablóny, zväčšovacie sklá, dodatočné osvetlenie, pečate a prístupné písacie potreby. Politické strany by sa mali vo svojich kampaniach zaoberať potrebami osôb so zdravotným postihnutím, napríklad tak, že podujatia zorganizujú na dostupných miestach a použijú prostriedky, spôsoby a formáty komunikácie, ktoré sú v súlade s právnymi predpismi týkajúcimi sa prístupnosti v Únii a členských štátoch. Členské štáty a politické strany by mali zvážiť aj poskytovanie iných foriem podpory, ako je telefonická pomoc, tlmočenie do znakovej reči, prístupná doprava a prístupné postupy podávania žiadosti o prispôsobenie.

(23) Keďže politické strany a organizácie usporadúvajúce kampane sú v prvej línii, pokiaľ ide o integritu volieb, a majú dobrú pozíciu na to, aby podporovali skutočnú politickú účasť, mali by podporovať integritu volieb a spravodlivú kampaň, a to aj vypracovaním a dodržiavaním kódexov správania alebo záväzkov na podporu slobodných, spravodlivých a odolných volieb. Takéto kódexy správania alebo záväzky by mali podporovať najprísnejšie demokratické normy. Mohli by zahŕňať záväzky ako napríklad neprijať finančné príspevky výmenou za výhodu alebo zdržať sa podpory stereotypov, diskriminačných vyhlásení a predsudkov voči konkrétnym skupinám najmä na základe ich rodu, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

(24) Takéto kódexy alebo záväzky by sa mali sprístupniť širšej verejnosti v dostatočnom predstihu pred konaním volieb a mali by ich sprevádzať vhodné činnosti dotknutých subjektov v oblasti zvyšovania informovanosti.

(25) Informácie o organizáciách, nadáciách a iných právnických osobách prepojených s európskymi a vnútroštátnymi politickými stranami alebo o organizovaní kampaní v ich mene by mali európske a vnútroštátne politické strany sprístupniť verejnosti s cieľom umožniť občanom porozumieť vzájomným prepojeniam medzi rôznymi politickými aktérmi, ktorí podporujú rovnaké politické ciele a činnosti, a to aj v kontexte politickej reklamy. Vďaka takýmto informáciám by aj orgány dohľadu mali prehľad o finančných prepojeniach a štrukturálnych väzbách medzi rôznymi subjektmi pridruženými k politickým stranám.

(26) Európske a vnútroštátne politické strany by mali umožniť občanom, orgánom a zainteresovaným subjektom plniť si úlohu v demokratickom procese, a to aj tým, že identifikujú možné zasahovanie do volebných procesov alebo manipuláciu s nimi a zverejňujú na svojich webových sídlach relevantné informácie o využívaní politickej reklamy vrátane informácií o sumách vynaložených na reklamu a o zdrojoch ich financovania. V záujme zabezpečenia vysokej úrovne transparentnosti politických kampaní a podpory zodpovednosti pri využívaní politickej reklamy by európske a vnútroštátne politické strany mali zvážiť aj to, že vo svojich prísľuboch a kódexoch správania dobrovoľne zabezpečia, aby politickú reklamu, ktorú využívajú, bolo možné jasne identifikovať a odlíšiť od inej reklamy a prípadne od iných materiálov, ako je redakčný obsah. Mali by zvážiť sprístupnenie svojej politickej reklamy s informáciami o totožnosti politickej strany, ktorá ju sponzoruje, a prípadne aj so zmysluplnými informáciami o cielení reklamy a o používaných systémoch umelej inteligencie.

([17]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Únia rovnosti: Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030, COM(2021) 101 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A52021DC0101.

([18]) Pracovný dokument útvarov Komisie: Príručka osvedčených volebných postupov v členských štátoch zameraná na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese, SWD(2023) 408 final, https://commission.europa.eu/document/66b9212e-e9b0-409d-88a3-c0e505a5e670_en.

(27) Pozorovanie volieb je účinným spôsobom zapojenia občanov do volebného procesu a zvýšenia dôvery verejnosti vo voľby. S cieľom posilniť transparentnosť volebných procesov, podporovať angažovanosť a účasť a presadzovať slobodné, spravodlivé a odolné volebné procesy. Členské štáty by mali vo všetkých fázach volebného procesu s prihliadnutím na svoje právne rámce a medzinárodné záväzky podporovať a uľahčovať nestranné a nezávislé pozorovanie volieb, a to aj zo strany občanov a medzinárodných organizácií. To by malo zahŕňať najmä pozorovanie registrácie voličov, sčítanie hlasovacích lístkov, účasť osobitných skupín, monitorovanie politickej reklamy a financovania a uplatňovanie volebných pravidiel online.

(28) Členské štáty by mali podporovať rozvoj kapacít pozorovania volieb a príslušných odborných znalostí, a to aj podporou odbornej prípravy pre pozorovateľov volieb, ktorá čerpá z vedomostí šírených v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a z medzinárodných noriem a najlepších postupov, napr. z Deklarácie zásad medzinárodných volebných pozorovateľských misií prijatej v roku 2005 v Organizácii Spojených národov ([19]), a z noriem Benátskej komisie a Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe/Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva. Mladším pozorovateľom volieb by sa mohla poskytnúť osobitná odborná príprava.

(29) Konkrétne opatrenia na podporu pozorovania volieb by mohli zahŕňať organizovanie špecializovaných stretnutí a konzultácií v rámci vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách a skupín pozorovateľov volieb, spoločné semináre o posudzovaní volieb a spoločné iniciatívy zamerané na zvyšovanie informovanosti a rozvoj politík v oblasti pozorovania volieb s cieľom podporiť ich integritu, odolnosť a demokratický charakter. Výmena najlepších postupov v súvislosti s pozorovaním volieb medzi členskými štátmi v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb by mala zahŕňať podporu pozorovateľov volieb a osobitné opatrenia na zvýšenie informovanosti.

(30) Politické strany a organizácie usporadúvajúce kampane by takisto mali zjednodušiť činnosti pozorovateľov volieb, ktorí s nimi spolupracujú, a to aj tým, že im poskytnú potrebný prístup k informáciám o svojich činnostiach v kontexte volieb.

(31) Účinné volebné systémy a procesy s minimálnym narušením sú základnými predpokladmi demokracie. Volebné procesy by mohli byť ohrozené ľudskými chybami, nepredvídanými katastrofami a rôznymi incidentmi. Členské štáty by mali zabezpečiť odolnosť volebných procesov aj prostredníctvom osobitnej ochrany infraštruktúry súvisiacej s voľbami a prijatím potrebných opatrení vo vzťahu k zariadeniam, vybaveniu, sieťam, systémom a infraštruktúre z iných sektorov, ktoré sa využívajú vo voľbách.

(32) Ako sa zdôrazňuje v akčnom pláne pre európsku demokraciu, označovanie volebných procesov alebo aspektov ich správy za kritickú infraštruktúru by mohlo zvýšiť účinnosť úsilia o riešenie konkrétnych hrozieb. To by znamenalo riešiť výzvy súvisiace s volebnými obdobiami, pozorovaním volieb, nezávislým volebným dohľadom a účinnými opravnými prostriedkami, a takisto by to zahŕňalo monitorovanie aj online, identifikáciu hrozieb, budovanie kapacít, prevádzku vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách a spoluprácu so súkromným sektorom. Pokiaľ ide o subjekty prevádzkujúce infraštruktúru, ktorú možno použiť na podporu volieb, v relevantných prípadoch by sa mala venovať náležitá pozornosť požiadavkám stanoveným v smerniciach Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 ([20]) a (EÚ) 2022/2557 ([21]).

(33) Okrem povinností na základe smerníc (EÚ) 2022/2555 a (EÚ) 2022/2557 by sa mali členské štáty tam, kde je to vhodné, usilovať o zabezpečenie podobnej úrovne odolnosti subjektov prevádzkujúcich infraštruktúru súvisiacu s voľbami, a to prostredníctvom vykonávania a aktualizácie posúdení rizík, vykonávania testov a zvyšovania podpory a odolnosti subjektov, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri priebehu volieb. Členské štáty by takisto mali zabezpečiť, aby všetky príslušné subjekty prijali vhodné a primerané technické, prevádzkové a organizačné

([19]) Organizácia Spojených národov, 27. októbra 2005, Deklarácia zásad medzinárodných volebných pozorovateľských misií, https://www.eeas.europa.eu/eeas/declaration-principles-international-election-observation_en?s=328.

([20]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2555 zo 14. decembra 2022 o opatreniach na zabezpečenie vysokej spoločnej úrovne kybernetickej bezpečnosti v Únii, ktorou sa mení nariadenie (EÚ) č. 910/2014 a smernica (EÚ) 2018/1972 a zrušuje smernica (EÚ) 2016/1148 (smernica NIS 2) (Ú. v. EÚ L 333, 27.12.2022, s. 80, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj).

([21]) Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2557 zo 14. decembra 2022 o odolnosti kritických subjektov a o zrušení smernice Rady 2008/114/ES (Ú. v. EÚ L 333, 27.12.2022, s. 164, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj).

opatrenia s cieľom riadiť riziká vyplývajúce z prírodných a kybernetických incidentov a incidentov spôsobených ľudskou činnosťou. Mali by zaviesť metodiky a plány pre krízové riadenie a pre zabezpečenie rýchlej obnovy po takýchto incidentoch a vymieňať si skúsenosti a najlepšie postupy.

(34) Mali by sa prijať osobitné opatrenia na účely ďalšieho zvýšenia kybernetickej bezpečnosti databáz na registráciu voličov, systémov elektronického hlasovania a iných informačných systémov používaných na riadenie priebehu volieb, ako je sčítanie, audit a zobrazovanie výsledkov volieb a povolebné podávanie správ s cieľom osvedčiť a potvrdiť výsledky. Ďalšie opatrenia by sa mohli týkať fyzickej bezpečnosti hlasovacích miest a miest sčítavania hlasov, ako aj zariadení, prostriedkov a systémov na tlač, prevoz a uskladnenie hlasovacích lístkov a iných príslušných volebných materiálov, ako sú špeciálne zabezpečené volebné urny alebo pečiatky.

(35) V septembri 2022 prijala Komisia návrh aktu o kybernetickej odolnosti ([22]) zameraného na stanovenie spoločných povinných požiadaviek kybernetickej bezpečnosti pre produkty s digitálnymi prvkami, hardvérom a softvérom. Členské štáty by mali s cieľom posilniť kybernetickú odolnosť volieb zabezpečiť, aby sa vo voľbách používali bezpečnejšie hardvérové a softvérové produkty, pričom môžu zohľadniť aj tento návrh. Členské štáty by okrem toho mali zohľadniť príslušné medzinárodné normy, ako je odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy (2017) týkajúce sa noriem pre elektronické hlasovanie ([23]) a usmernenia Rady Európy (2022) k používaniu informačných a komunikačných technológií vo volebných procesoch ([24]). Mali by tiež využívať prehľad o elektronickom hlasovaní a postupoch IKT.

(36) S cieľom chrániť volebnú infraštruktúru pred kybernetickými útokmi by členské štáty mali s podporou Komisie prijať aj osobitné opatrenia, a to aj prostredníctvom spoločného mechanizmu na zaistenie volebnej odolnosti, ako sa uvádza v akčnom pláne pre európsku demokraciu. Členské štáty by sa mali zúčastniť aj na praktických cvičeniach na posúdenie rizík a pripravenosti, pričom vychádzať môžu zo spoločnej práce podporovanej Komisiou v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a skupiny pre spoluprácu v oblasti sietí a informačných systémov. Členské štáty by takisto mali čo najlepšie využívať skúsenosti získané počas simulačného cvičenia organizovaného v rámci spoločného mechanizmu na zaistenie volebnej odolnosti, ktoré sa konalo 21. novembra 2023. To by sa malo zohľadniť pri aktualizácii prehľadu o kybernetickej bezpečnosti volebných technológií, ktorý vypracovala skupina pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti. Orgány členských štátov pre voľby a kybernetickú bezpečnosť by si mali naďalej vymieňať relevantné informácie, najmä prostredníctvom spoločných výmen medzi Európskou sieťou pre spoluprácu v oblasti volieb a skupinou pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti, a to najmä pred voľbami do Európskeho parlamentu. Na základe toho by mali členské štáty vykonávať činnosti zamerané na zvýšenie informovanosti o krokoch, ktoré môžu prijať politické strany, organizácie usporadúvajúce kampane, kandidáti, volební úradníci a iné subjekty zapojené do priebehu volieb na zlepšenie svojej online bezpečnosti a zmiernenie potenciálnych kybernetických útokov.

(37) Nepretržité riadenie rizík, ktoré vychádza z vopred stanovených kritérií na akceptovanie rizík a vopred stanovenej metodiky, je nevyhnutné, pokiaľ ide o ochranu infraštruktúry súvisiacej s voľbami. Kľúčovú úlohu v tomto ohľade zohrávajú údaje zhromaždené v rámci posudzovania rizík a stresových testov. Členské štáty by si mali s podporou Komisie v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a v úzkej spolupráci so skupinou pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti vymieňať príslušné postupy v oblasti posudzovania rizík a vykonávania opatrení na zmiernenie rizík s cieľom umožniť rýchle šírenie skúseností a odborných znalostí, a to aj v oblasti úspešných inovácií. Výmeny postupov by mali zahŕňať rozvoj spoločných metodík a plánov v oblasti krízového riadenia a zabezpečenia rýchlej obnovy po akýchkoľvek prírodných udalostiach alebo incidentov spôsobených ľudskou činnosťou vrátane kybernetických incidentov.

([22]) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a rady o horizontálnych požiadavkách kybernetickej bezpečnosti pre produkty s digitálnymi prvkami a o zmene nariadenia (EÚ) 2019/1020, COM(2022) 454 final, 15. 9. 2022, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52022PC0454.

([23]) Recommendation CM/Rec(2017)5 of the Committee of Ministers to Member States on standards for e-voting [Odporúčanie CM/Rec(2017)5 Výboru ministrov členským štátom týkajúce sa noriem pre elektronické hlasovanie] prijaté Výborom ministrov 14. júna 2017 na 1289. zasadnutí zástupcov ministrov.

([24]) Committee of Ministers' Guidelines on the use of information and communication technology (ICT) in electoral processes in Council of Europe Member States (Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy k používaniu informačných a komunikačných technológií vo volebných procesoch v členských štátoch Rady Európy) prijaté Európskym výborom pre demokraciu a správu vecí verejných 9. februára 2022 na 1424. zasadnutí Výboru ministrov.

(38) Politické strany, nadácie a organizácie usporadúvajúce kampane by mali prijať opatrenia na riešenie kybernetických rizík vo svojich interných činnostiach a vo vedení kampaní, aby sa náležite ochránili pred takýmito hrozbami. Činnosti na zvyšovanie informovanosti a opatrenia na zabezpečenie odolnosti by mohli zahŕňať šírenie informácií členom strán a kandidátom v súvislosti s kybernetickými rizikami týkajúcimi sa ich činností a činností iných subjektov, ktoré sú im blízke, účasť na odbornej príprave v oblasti kybernetickej bezpečnosti, ako aj zlepšenie monitorovania bezpečnosti digitálnych platforiem a nástrojov používaných na volebné kampane.

(39) Na zabezpečenie toho, aby sa voličom poskytovali spoľahlivé informácie, je dôležité chrániť informačné prostredie týkajúce sa volieb. Manipulácia s informáciami, zasahovanie a šírenie dezinformácií, a to aj automatizovanými prostriedkami na sociálnych médiách, môžu mať negatívne dôsledky na kvalitu demokratickej diskusie, uplatňovanie hlasovacích práv, vnímanie a postoj voličov, a teda aj dlhodobé dôsledky na účasť na budúcich voľbách. Umelú inteligenciu možno použiť na vytváranie obrazového, zvukového alebo video obsahu so zachytením osôb, miest alebo udalostí, ktoré sa výrazne sa podobajú existujúcim osobám, miestam alebo udalostiam, ktorý by sa človeku mylne javil ako autentický (tzv. deepfakes). Politická reklama môže byť nositeľom dezinformácií a zasahovania zo zahraničia, najmä ak sa pri reklame neuvádza jej politická povaha, totožnosť jej sponzorov a subjektov, ktoré ju financujú, a to, kde a ako je zacielená. Komisia predložila návrh týkajúci sa transparentnosti a cielenia politickej reklamy, ktorým sa zriadi záväzný rámec založený na spoločných normách, ktoré občanom umožnia rozpoznávať politické reklamy a uplatňovať svoje demokratické práva informovaným spôsobom. Zároveň sa ním obmedzí a ohraničí používanie osobných údajov pri cielení politickej reklamy. V posilnenom Kódexe postupov proti šíreniu dezinformácií z roku 2022 ([25]) sa stanovujú samoregulačné normy na boj proti dezinformáciám a manipulácii s informáciami. Komisia predložila návrh o umelej inteligencii ([26]), ktorým sa zabezpečí označovanie obsahu umelej inteligencie a zverejňovanie jeho pôvodu.

(40) Na podporu príslušných orgánov a tvorcov politík môžu členské štáty považovať prieskumy a analýzy verejnej mienky za prostriedky na monitorovanie prevalencie a sociálno-demografickej distribúcie kľúčových dezinformačných posolstiev súvisiacich s voľbami. Informácie získané v kontexte takýchto prieskumov by sa mohli sprístupniť výskumníkom, novinárom, pozorovateľom volieb, občianskej spoločnosti a iným príslušným zainteresovaným stranám.

(41) Politické strany majú zároveň osobitnú zodpovednosť za ochranu informačného prostredia súvisiaceho s voľbami, a to tým, že zabezpečia, aby voliči dostali včas správne informácie, ktoré budú prístupné a zrozumiteľné, a že v spolupráci s inými zainteresovanými stranami budú riešiť manipuláciu s informáciami, zasahovanie a dezinformácie súvisiace s voľbami, pričom budú v plnej miere rešpektovať základné práva a demokratické hodnoty.

(42) S cieľom zabezpečiť, aby boli občania dobre informovaní a mali povedomie o ochrane slobodného formovania svojich názorov, by sa malo podporovať budovanie odolnosti, zvyšovanie informovanosti a odborná príprava zameraná proti zasahovaniu do volieb. Úloha občianskej spoločnosti, mediálnych organizácií, výskumných inštitúcií a akademickej obce pri rozvoji verejnej informovanosti, zručností v oblasti mediálnej gramotnosti a kritického myslenia je kľúčová, pokiaľ ide o vybavenie občanov zručnosťami, ktoré sa vyžadujú pri uplatňovaní úsudku v súvislosti so zložitými skutočnosťami s vplyvom na demokratickú sféru. Takéto zručnosti sú obzvlášť dôležité v kontexte rastúcej úlohy umelej inteligencie, a to napríklad aj vo volebných kampaniach, keď občania používajú systémy umelej inteligencie ako podklad pre svoje volebné rozhodnutia. Členské štáty by mali čo najlepšie využívať finančné prostriedky dostupné na úrovni Únie na činnosti proti manipulácii s informáciami, zasahovaniu a dezinformáciám, ktoré ovplyvňujú slobodné, spravodlivé a odolné voľby, a to aj propagovaním možností financovania programu Občania, rovnosť, práva a hodnoty zriadeného nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/692 ([27]) a programu Erasmus+ zriadeného nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/817 ([28]). Takéto činnosti by mali podporovať vedomosti a porozumenie tomu, ako účinne

([25]) Posilnený kódex postupov proti dezinformáciám (2022), https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation.

([26]) Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie (akt o umelej inteligencii) a menia niektoré legislatívne akty Únie, COM(2021) 206 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:52021PC0206.

([27]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/692 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje program Občania, rovnosť, práva a hodnoty a zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1381/2013 a nariadenie Rady (EÚ) č. 390/2014 (Ú. v. EÚ L 156, 5.5.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj).

([28]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/817 z 20. mája 2021, ktorým sa zriaďuje Erasmus+: program Únie pre vzdelávanie a odbornú prípravu, mládež a šport a ktorým sa zrušuje nariadenie (EÚ) č. 1288/2013 (Ú. v. EÚ L 189, 28.5.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/817/oj).

a bezpečne pristupovať k médiám a používať ich a takisto, ako zodpovedne vytvárať mediálny obsah. Členské štáty by mohli nabádať školy a inštitúcie vysokoškolského vzdelávania, aby do učebných osnov zahrnuli mediálnu gramotnosť, kritické myslenie, politické práva a povinnosti občanov a pochopenie fungovania demokratických inštitúcií a procesov vo svojej krajine aj na úrovni Únie a podporu demokratickej účasti.

(43) Včasné vyvracanie manipulácií s informáciami, zasahovania a dezinformácií súvisiacich s voľbami spočíva v preventívnom uverejňovaní spoľahlivých informácií o volebných postupoch. Odhaľovanie manipulácie s informáciami a dezinformácií o volebných postupoch závisí od rýchlych a spoľahlivých reakcií. Odborná príprava volebných a iných príslušných orgánov o tom, ako účinne včasne vyvracať a odhaľovať manipuláciu s informáciami, zasahovanie a dezinformácie o volebných postupoch online aj offline je v súčasnom rýchlo sa meniacom bezpečnostnom prostredí mimoriadne dôležitá. Členské štáty by mali prijať proti dezinformáciám a manipulácii s informáciami, ktoré narúšajú voľby, ďalšie doplnkové opatrenia. V tejto súvislosti by sa mohlo využívať Európske stredisko pre monitorovanie digitálnych médií a jeho centrá ako zdroje informácií pre subjekty zapojené do volebných procesov, ako sú pozorovatelia volieb, pedagógovia a iní distribútori, pokiaľ ide o spôsoby vyvracania dezinformácií súvisiacich s voľbami.

(44) V odporúčaní Komisie (EÚ) 2018/234 ([29]) sa už príslušné vnútroštátne orgány vyzývajú, aby na základe skúseností členských štátov určili najlepšie postupy zisťovania, zmierňovania a riadenia rizík, ktoré pre volebný proces predstavujú dezinformácie. Odvtedy sa v dôsledku zmien bezpečnostného prostredia v porovnaní s predchádzajúcimi voľbami miera takýchto rizík zvýšila. Príslušné vnútroštátne orgány by preto mali tieto najlepšie postupy ďalej rozvíjať a aktualizovať, a to aj s použitím nástrojov na odhaľovanie umelej inteligencie. Vnútroštátne siete pre spoluprácu pri voľbách by mali posilniť svoju spoluprácu v tejto otázke, a to aj prostredníctvom výmeny najlepších postupov v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a úzkej súčinnosti so systémom rýchleho varovania. Súčasťou toho by mohla byť výmena odborných znalostí medzi členskými štátmi, ktoré riešia podobné výzvy, a to aj v dôsledku ich geografickej situácie.

(45) Jasné formy spolupráce medzi vnútroštátnymi sieťami pre spoluprácu pri voľbách, Európskou sieťou pre spoluprácu v oblasti volieb a mediálnymi platformami a vydavateľmi politickej reklamy by mohli pomôcť zmierniť riziko manipulácie s informáciami a dezinformácií počas volieb, a to najmä podporením vypracovania noriem na posilnenie šírenia spoľahlivých informácií. Členské štáty už spolupracujú v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb, skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby ([30]), systému rýchleho varovania ([31]) a iných rámcov s cieľom riešiť manipuláciu s informáciami, zasahovanie a dezinformácie, pričom rozvíjajú multidisciplinárnu reakciu na takéto ohrozenia volebného procesu. Tieto siete by mali aj naďalej rozvíjať primerané reakcie, a to aj podporovaním spolupráce medzi členskými štátmi. Mala by sa posilniť spolupráca medzi Európskou sieťou pre spoluprácu v oblasti volieb a týmito inými európskymi sieťami s činnosťami relevantnými pre volebné procesy, a to aj v kontexte spoločného mechanizmu na zaistenie odolnosti volebných systémov. Mali by sa podporovať osvedčené postupy vrátane spoločných stretnutí rôznych sietí, ako je spoločné zasadnutie Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a systém včasného varovania, ktoré sa uskutočnilo 6. decembra 2023. V rámci svojho komplexného prístupu k slobodným, spravodlivým a odolným voľbám v Európe by Európska sieť pre spoluprácu v oblasti volieb mala zároveň pokračovať v uľahčovaní spolupráce s medzinárodnými subjektmi, ako sú Rada Európy a Úrad pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

(46) Dary z tretích krajín vnútroštátnym politickým stranám, politickým nadáciám, politickým kandidátom a organizáciám usporadúvajúcim kampane, najmä ak sa nekontrolujú, by mohli nenáležite ovplyvniť demokratické procesy v Únii a byť nositeľom zasahovania zo strany tretích krajín. Takéto dary by mohli ovplyvniť spravodlivosť alebo integritu politickej súťaže, viesť k narušeniam volebného procesu, narušiť rovnaké podmienky porušením pravidiel týkajúcich sa maximálnych príjmov a výdavkov, umožniť korupciu alebo predstavovať ohrozenie vnútroštátneho verejného poriadku. Dary z tretích krajín pre politické strany, politické nadácie, kandidátov a organizácie usporadúvajúce kampane a prípadne politické hnutia by sa preto mali obmedziť alebo zakázať a v každom prípade by mali podliehať požiadavkám na transparentnosť.

([29]) Odporúčanie Komisie (EÚ) 2018/234 zo 14. februára 2018 o posilnení európskeho charakteru a účinného priebehu volieb do Európskeho parlamentu v roku 2019, C/2018/0900 (Ú. v. EÚ L 45, 17.2.2018, s. 40, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2018/234/oj).

([30]) Rozhodnutie Komisie z 3. februára 2014 o ustanovení skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby, C(2014) 462 final.

([31]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Akčný plán proti dezinformáciám, JOIN(2018) 36 final, https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/586157e5-923f-11e9-9369-01aa75ed71a1.

(47) Nariadením Európskeho parlamentu a Rady 1141/2014 ([32]) sa upravuje financovanie európskych politických strán, aj pokiaľ ide o financovanie z tretích krajín. Podľa tohto nariadenia nesmú európske politické strany a európske politické nadácie prijímať žiadne anonymné dary alebo príspevky, dary od žiadneho orgánu verejnej moci z členského štátu či tretej krajiny ani od žiadneho podnikateľského subjektu, na ktorý môže mať tento orgán verejnej moci priamy alebo nepriamy dominantný vplyv na základe vlastníctva tohto subjektu, finančnej účasti v ňom alebo predpisov, ktoré sa naň uplatňujú, ani dary od žiadnych súkromných subjektov so sídlom v tretej krajine alebo od jednotlivcov z tretej krajiny, ktorí nemajú právo voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu.

(48) V odporúčaní Rady Európy týkajúcom sa spoločných pravidiel proti korupcii pri financovaní politických strán a volebných kampaní ([33]) sa zdôrazňuje, že štáty by mali osobitne obmedziť, zakázať alebo inak regulovať dary pre politické strany od zahraničných darcov. V usmerneniach Benátskej komisie o financovaní politických strán ([34]) sa stanovuje, že dary od zahraničných štátov alebo podnikov by mali byť zakázané, hoci tento zákaz by nemal zakazovať dary od štátnych príslušníkov žijúcich v zahraničí. V súlade s týmito usmerneniami možno predpokladať aj iné obmedzenia, a to najmä v podobe maximálnej úrovne jednotlivých príspevkov, zákaz príspevkov od podnikov priemyselného alebo obchodného charakteru alebo od náboženských organizácií, alebo predchádzajúcu kontrolu príspevkov od členov strán, ktorí si želajú kandidovať vo voľbách, pričom o daných zákazoch alebo kontrolách rozhodujú verejné orgány, ktoré sa špecializujú na volebné záležitosti.

(49) Členské štáty by mali na zabránenie zasahovaniu zo zahraničia identifikovať a riešiť možné medzery vo svojich právnych predpisoch a iných regulačných opatreniach súvisiacich s darmi, ktoré tretie strany poskytnú politickým stranám, politickým nadáciám, politickým kandidátom a organizáciám usporadúvajúcim kampane. Mali by účinne riešiť obchádzanie príslušných pravidiel a zvážiť aj zákaz darov v mene inej osoby. Dary by sa mali chápať ako poskytnutie akýchkoľvek peňažných darov, akýchkoľvek vecných darov, poskytnutie akéhokoľvek tovaru, služieb alebo prác za nižšiu než trhovú cenu a/alebo akékoľvek ďalšie transakcie, ktoré predstavujú pre dotknutý subjekt hospodársku výhodu (vrátane pôžičiek), s výnimkou bežných politických činností vykonávaných jednotlivcami na báze dobrovoľnosti. V tomto kontexte by mohli členské štáty využiť usmernenie pracovnej skupiny vyšších úradníkov OECD pre verejnú integritu ([35]) a Skupiny štátov proti korupcii (GRECO), ktorú zriadila Rada Európy ([36]).

(50) Komisia monitoruje predchádzanie korupcii v súvislosti s financovaním politických strán v členských štátoch v kontexte správ o právnom štáte a od roku 2022 vydáva príslušné odporúčania.

(51) S cieľom podporiť integritu volebného procesu a riešiť skutočné alebo predvídateľné negatívne účinky na slobodné a spravodlivé voľby by politické strany a ich pridružené subjekty mali posudzovať riziká, ktoré so sebou nesú dary z tretích krajín a dary potenciálne spojené s korupciou alebo inou trestnou činnosťou. Politické strany a ich pridružené subjekty by pri posudzovaní rizika mali zvážiť opatrenia na riešenie identifikovaných rizík, a to aj náležitým identifikovaním darcov, aby sa predišlo akýmkoľvek rizikám skrytého financovania prostredníctvom bielych koní.

([32]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) č. 1141/2014 z 22. októbra 2014 o štatúte a financovaní európskych politických strán a európskych politických nadácií (Ú. v. EÚ L 317, 4.11.2014, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2014/1141/2018-05-04).

([33]) Rada Európy, Recommendation Rec(2003)4 of 8 April 2003 of the Committee of Ministers to member states on common rules against corruption in the funding of political parties and electoral campaign [Odporúčanie Rec(2003)4 Výboru ministrov členským štátom z 8. apríla 2003 týkajúce sa spoločných pravidiel proti korupcii pri financovaní politických strán a volebných kampaní], https://rm.coe.int/16806cc1f1.

([34]) Benátska komisia, Guidelines and Report on the financing of political parties (Usmernenia a správa o financovaní politických strán), prijaté na 46. plenárnom zasadnutí, CDL-INF(2001)8, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(2001)008-e.

([35]) Pracovná skupina vyšších úradníkov OECD pre verejnú integritu podporuje návrh a vykonávanie politík v oblasti integrity a boja proti korupcii na podporu dobrej správy vecí verejných. Ich cieľom je aj posilniť hodnoty krytia, dôveryhodnosť a kapacitu inštitúcií zapojených do procesov tvorby politiky. Viac informácií na adrese: https://www.oecd.org/corruption/ethics/working-party-of-senior-public-integrity-officials.htm.

([36]) Skupinu štátov proti korupcii (GRECO) zriadila Rada Európy s cieľom monitorovať dodržiavanie pravidiel Rady v oblasti boja proti korupcii zo strany štátov.

(52) Členské štáty by mali zintenzívniť svoju spoluprácu v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb, a to aj spoločným identifikovaním spoločných noriem a referencií týkajúcich sa darov a inej podpory z tretích krajín pre vnútroštátne politické strany, politické nadácie a organizácie usporadúvajúce kampane.

(53) V záujme ďalšieho posilnenia európskeho charakteru a účinného priebehu volieb do Európskeho parlamentu by sa malo pokračovať v úsilí o zapojenie všetkých občanov do volieb do Európskeho parlamentu a o ďalšie uľahčenie uplatňovania príslušných volebných práv.

(54) Keby sa informácie o otváracích hodinách volebných miestností šírili v dostatočnom predstihu a keby sa zabezpečilo skoré otvorenie a neskoré zatvorenie volebných miestností v deň volieb, a to aj vrátane volieb do Európskeho parlamentu, mohol by tak hlasovať väčší počet občanov vrátane občanov žijúcich vo vzdialených oblastiach alebo s netypickým pracovným časom.

(55) Ako sa uvádza v správe o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2019, v správe z roku 2018 o uplatňovaní smernice 94/80/ES ([37]) a v správe o občianstve EÚ za rok 2020 ([38]), členské štáty by mali ďalej podporovať uplatňovanie volebných práv občanov Únie a zvyšovať informovanosť o ich právach a uplatniteľných postupoch. Mali by takisto riešiť možné prekážky účasti migrujúcich občanov Únie vo voľbách do Európskeho parlamentu, či už ako voličov alebo ako kandidátov. Poskytovanie informácií o príslušných právach a uplatniteľných postupoch by sa mohlo podporiť prostredníctvom využitia bežne dostupných digitálnych nástrojov vrátane jednotnej digitálnej brány zriadenej nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1724 ([39]), ktorá sprístupňuje príslušné webové stránky EÚ a národné webové stránky, ako aj informácie o volebných právach. Členské štáty sa takisto vyzývajú, aby čo najlepšie využili komunikačné služby a služby na riešenie problémov na úrovni Únie, ako je kontaktné centrum Europe Direct (EDCC) a sieť SOLVIT, ktoré sprístupňuje Komisia s cieľom poskytnúť občanom Únie presné a včasné informácie o občianskych právach a volebných postupoch.

(56) Dodatočné komunikačné opatrenia by posilnili európsky charakter volieb do Európskeho parlamentu. Vnútroštátne politické strany by mali s kampaňami na voľby do Európskeho parlamentu začať čo najskôr, keďže sú kľúčovými aktérmi v oblasti zvyšovania informovanosti občanov Únie vrátane migrujúcich občanov Únie o voľbách do Európskeho parlamentu. Ako sa uvádza v správe Komisie o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2019, spoločné komunikačné úsilie rôznych inštitúcií EÚ, členských štátov a občianskej spoločnosti je naďalej kľúčovým prvkom pri posilňovaní európskeho charakteru volieb do Európskeho parlamentu.

(57) S cieľom ďalej zvyšovať transparentnosť prepojenia medzi vnútroštátnymi politickými stranami a európskymi politickými stranami a politickými skupinami v Európskom parlamente by vnútroštátne politické strany mali mať možnosť a zároveň sú k tomu vyzvané, aby pred začiatkom kampane oznámili svoje pridruženie alebo proces pridružovania sa k nejakej európskej politickej strane. Členské štáty by mali s cieľom prispieť posilneniu európskeho rozmeru volieb podporiť a uľahčiť poskytovanie takýchto informácií verejnosti. Členské štáty a politické strany by mohli podporovať ostatné opatrenia zvyšujúce transparentnosť prepojenia medzi európskymi a vnútroštátnymi politickými stranami, napríklad tým, že budú podporovať organizovanie spoločných podujatí s európskymi a vnútroštátnymi politickými stranami.

(58) Aby mohli európske politické strany plniť svoju úlohu stanovenú v článku 10 ods. 4 ZEÚ, ktorou je formovať európske politické vedomie a vyjadrovať vôľu európskych občanov, mali by mať možnosť osloviť svojich členov a volebné obvody v celej Únii a to aj prostredníctvom cezhraničných kampaní v Únii. S cieľom prispieť k posilneniu európskeho rozmeru volieb do Európskeho parlamentu by členské štáty mali napomáhať účinné cezhraničné kampane európskych politických strán a politických skupín Európskeho parlamentu v celej Únii.

([37]) Správa Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o uplatňovaní smernice 94/80/ES o práve voliť a byť volený v komunálnych voľbách, COM(2018)44 final, 25.1.2018, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0044.

([38]) Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a spotrebiteľov, Správa o občianstve EÚ na rok 2020 – Posilnenie postavenia občanov a ochrana ich práv, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2020, https://data.europa.eu/doi/10.2775/559516.

([39]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1724 z 2. októbra 2018 o zriadení jednotnej digitálnej brány na poskytovanie prístupu k informáciám, postupom a asistenčným službám a službám riešenia problémov a o zmene nariadenia (EÚ) č. 1024/2012 (Ú. v. EÚ L 295, 21.11.2018, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj).

(59) V záujme zachovania integrity volieb do Európskeho parlamentu by sa členské štáty mali vyzývať, aby ďalej znižovali riziko viacnásobného hlasovania a kandidatúry. Na tento účel by sa občania Únie mali informovať o pravidlách a sankciách súvisiacich s viacnásobným hlasovaním. Členské štáty by si mali s podporou Komisie presne a včas vymieňať údaje o migrujúcich občanoch Únie zúčastňujúcich sa na voľbách v pozícii voličov alebo kandidátov. V tomto kontexte by členské štáty mali pokračovať v prípravách začatých v rámci skupiny expertov pre volebné záležitosti ([40]), aby zabezpečili efektívnu a šifrovanú výmenu potrebných údajov s cieľom predísť viacnásobnému hlasovaniu pomocou príslušného zabezpečeného nástroja sprístupneného Komisiou. Migrujúci občania Únie by nemali byť vyradení zo zoznamu voličov vo všetkých druhoch volieb v ich krajine pôvodu vzhľadom na skutočnosť, že boli zapísaní do zoznamu voličov v členskom štáte ich bydliska.

(60) Na podporu slobodných, spravodlivých a odolných volebných procesov by sa mala ďalej posilniť spolupráca v rámci vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách, ako sa uvádza v odporúčaní (EÚ) C(2018) 5949. Členovia vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách by si mali rýchlo vymieňať informácie o otázkach, ktoré môžu ovplyvniť voľby do Európskeho parlamentu, a to aj prostredníctvom spoločného identifikovania hrozieb a nedostatkov, šírenia zistení a odborných znalostí, a podľa potreby zaviesť protokoly a spôsoby spolupráce a informačnej výmeny s cieľom predchádzať rušivým incidentom ovplyvňujúcim voľby, chrániť pred nimi, reagovať na ne, zmierňovať a prekonávať ich. Keďže orgány presadzovania práva nie sú súčasťou vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách, členské štáty by mohli zvážiť zriadenie trvalej spolupráce medzi vnútroštátnymi sieťami pre spoluprácu pri voľbách a príslušnými vnútroštátnymi orgánmi presadzovania práva pri plnom rešpektovaní demokratických hodnôt. Vnútroštátne siete pre spoluprácu pri voľbách by mohli na uvedený účel spolupracovať s inými zainteresovanými stranami, ako sú výskumníci, akademická obec, pozorovatelia volieb a obhajcovia ľudských práv. Mali by spolupracovať aj s vnútroštátnymi parlamentmi a spolu s nimi podporovať zvyšovanie informovanosti v súvislosti s významom ochrany integrity volebných procesov, a to aj pred rizikom zasahovania. Členské štáty by mali poskytovať vnútroštátnym sieťam pre spoluprácu pri voľbách potrebné rámce, zdroje a prostriedky na zabezpečenie toho, aby tieto siete mohli náležite plniť svoju úlohu a vykonávať svoje činnosti.

(61) Pred budúcimi voľbami do Európskeho parlamentu a po nich by členské štáty mali posilniť spoluprácu medzi svojimi vnútroštátnymi sieťami pre spoluprácu pri voľbách, a to najmä v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb. Pritom by sa mali opierať o mechanizmy, ktoré podporujú rýchlu výmenu informácií o otázkach ovplyvňujúcich voľby,

PRIJALA TOTO ODPORÚČANIE:

I. **Predmet**

1. Toto odporúčanie podporuje prísne demokratické normy pre voľby v Únii a posilnenie európskeho charakteru a efektívneho priebehu volieb do Európskeho parlamentu. Je určené členským štátom, európskym a vnútroštátnym politickým stranám, politickým nadáciám a organizáciám usporadúvajúcim kampane v kontexte prípravy volieb v Únii vrátane volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024.

II. **Všeobecné zásady týkajúce sa volieb v Únii**

2. Voľby v Únii by sa mali riadiť najprísnejšími demokratickými normami. Členské štáty by mali okrem iného podporovať vysokú a inkluzívnu volebnú účasť, jednoduché a rovnocenné uplatňovanie volebných práv, odolnosť volebných procesov, integritu a tajný charakter hlasovania, ako aj rovnosť príležitostí, najmä pokiaľ ide o verejné financovanie strán a kampaní, a to pri plnom dodržiavaní základných práv.

3. V súlade s Kódexom osvedčených postupov pre volebné záležitosti, ktorý vydala Benátska komisia Rady Európy by nemali byť základné prvky volebného práva predmetom zmien menej ako rok pred voľbami.

([40]) Skupina expertov pre volebné záležitosti – Right to vote and to stand as a candidate in elections for the EP and in municipal elections (Právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu a v komunálnych voľbách) (E00617), https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail.groupDetail&groupID=617.

III. **Podpora volebnej účasti a inkluzívnej účasti**

4. Členské štáty by mali na účely podpory širokej volebnej účasti prijať potrebné kroky na prípadné zjednodušenie registrácie voličov a kandidátov vo voľbách, a to aj poskytovaním potrebných informácií, nástrojov a podpory na miestnej úrovni. Používanie nástrojov, ako je online registrácia alebo elektronický zber podpisov na podporu kandidátov, by malo by ľahko dostupné a používateľsky ústretové.

5. Pri zavádzaní doplnkových spôsobov hlasovania, ako je hlasovanie vopred, hlasovanie prostredníctvom mobilných telefónov, hlasovanie poštou a elektronické hlasovanie, by členské štáty mali zabezpečiť, aby sa na takéto spôsoby vzťahovali potrebné ochranné opatrenia. Okrem toho by mali prijať potrebné opatrenia na informovanie občanov o dostupnosti a prístupnosti uvedených spôsobov hlasovania a poskytnúť im potrebnú podporu na všetkých úrovniach, a to aj na miestnej úrovni. V tomto ohľade sa členské štáty vyzývajú, aby čo najlepšie využili prehľad o elektronickom hlasovaní a iné postupy IKT, ktoré vypracovala Komisia spolu s členskými štátmi v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb. Členské štáty by sa mali uistiť, že volebným úradníkom bude poskytnutá náležitá odborná príprava týkajúca sa nových spôsobov hlasovania.

6. Na podporu účasti a zapojenia voličov by členské štáty mali prijať opatrenia vrátane komunikačných činností, ktoré budú zamerané na účinné riešenie potrieb rôznych skupín. Pri poskytovaní informácií o voľbách do Európskeho parlamentu by členské štáty mali čo najlepšie využívať príručku o občianstve EÚ s cieľom ďalej zvyšovať informovanosť o občianstve EÚ u mladých občanov EÚ, ktorí sa začínajú demokraticky angažovať.

7. Členské štáty by mali presadzovať opatrenia na podporu rodovej rovnosti, pokiaľ ide o prístup k voľbám a účasť na nich. Členské štáty by takisto mali podporovať rodovú rovnováhu v riadiacich orgánoch v rámci orgánov zodpovedných za riadenie volieb. Členské štáty by mali monitorovať, podporovať a pravidelne hodnotiť pokrok v oblasti rodovej rovnosti pri uplatňovaní volebných práv, a to aj prostredníctvom zberu, analýzy a šírenia údajov o ženách a mužoch ako voličoch a aj ako kandidátoch vo voľbách, vo volených funkciách a na rozhodovacích pozíciách v politických stranách.

8. Členské štáty by mali podporovať volebnú účasť osôb so zdravotným postihnutím ako voličov aj ako kandidátov, a zamedzovať a odstraňovať prekážky, ktorým čelia pri účasti vo voľbách vrátane plošného odňatia volebných práv osobám s mentálnym a psychosociálnym postihnutím bez individuálneho posúdenia a možnosti súdneho preskúmania. Takisto by mali podporiť účasť osôb so zdravotným postihnutím na pozíciách volebných úradníkov. Členské štáty by mali zabezpečiť rozsiahle šírenie najlepších postupov podporujúcich účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese. Mali by čo najlepšie využívať príručku osvedčených volebných postupov v členských štátoch zameranú na účasť občanov so zdravotným postihnutím na volebnom procese, ktorá bola vypracovaná v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb.

9. Európske a vnútroštátne politické strany, politické nadácie a organizácie, ktoré organizujú kampane, sa vyzývajú, aby prikročili k účinnému riešeniu potrieb rôznych skupín vo voľbách. Mali by tomu venovať osobitnú pozornosť vo svojich komunikačných materiáloch a politickej reklame, pričom by mali používať primerané prostriedky, spôsoby a formy komunikácie a uľahčiť ich aktívnu politickú účasť. Politické strany by mali podporovať rodovú rovnováhu na svojich kandidátskych listinách a v rámci svojich riadiacich orgánov.

IV. **Podpora volebnej integrity a spravodlivej kampane**

10. Politické strany a organizácie usporadúvajúce kampane sa vyzývajú, aby v rámci kampaní prijali záväzky a kódexy správania týkajúce sa volebnej integrity a spravodlivej kampane. Členské štáty sa vyzývajú, aby uľahčili a podporovali dodržiavanie takýchto záväzkov a kódexov.

11. Medzi záväzky a kódexy správania uvedené v bode 10 by mala patriť najmä:

    a) podpora inkluzívneho politického diskurzu;

    b) zdržanie sa manipulatívneho správania, ktoré ohrozuje alebo môže negatívne ovplyvniť hodnoty, postupy a politické procesy, pričom ide najmä o:

        i) výrobu, používanie alebo šírenie falšovaných, umelo vytvorených, doxingových (vyhľadaných a na internete zverejnených súkromných informácií bez súhlasu danej osoby) alebo odcudzených informácií vrátane deepfake obsahu generovaného systémami umelej inteligencie;

ii) vytváranie, používanie alebo šírenie zavádzajúceho alebo nenávistného obsahu;

iii) používanie manipulatívnych taktík, techník a postupov na šírenie alebo umocňovanie politických posolstiev;

iv) zastupovanie nedeklarovaných záujmov.

c) zabezpečenie transparentnosti získaných finančných príspevkov vrátane vecných benefitov, napríklad prijatých darov a prejavov pohostinnosti, ako aj transparentnosti pôžičiek a príspevkov a výdavkov na kampaň, a to najmä darov s hodnotou presahujúcou stanovený strop;

d) zabezpečenie transparentnosti ich politickej reklamy, a to aj podľa odporúčania uvedeného v bode 13;

e) prijatie aktívnych krokov na zachovanie dobrej kybernetickej hygieny, ako sú pravidelné kontroly kybernetickej bezpečnosti, s cieľom rozpoznať útoky, odrádzať od nich a predchádzať im;

f) podpora nezávislého sledovania plnenia záväzkov stanovených v takýchto záväzkoch a kódexoch správania.

V. **Opatrenia týkajúce sa transparentnosti v súvislosti s pridruženosťou a politickou reklamou**

12. Európske a vnútroštátne politické strany by mali na svojich webových sídlach poskytovať informácie o organizáciách, nadáciách a iných právnych subjektoch, ktoré sú k nim pridružené alebo vedú kampaň v ich mene.

13. Európske a vnútroštátne politické strany by mali na svojich webových sídlach poskytovať informácie o tom, ako využívajú politickú reklamu, vrátane informácií o sumách vynaložených na politickú reklamu a použitých zdrojoch financovania. Európske a vnútroštátne politické strany by mali zvážiť, že dobrovoľne zabezpečia, aby sa ich politická reklama dala jasne identifikovať, a to aj v prípade, že jej súčasťou je materiál, ktorý je interne pripravený na šírenie prostredníctvom online sociálnych médií. Pri politickej reklame by mali byť k dispozícii informácie o totožnosti politickej strany, ktorá túto reklamu sponzoruje, a prípadne aj zmysluplné informácie o zacielení reklamy a použití systémov umelej inteligencie pri príprave jej obsahu alebo pri jej šírení.

VI. **Podpora pozorovania volieb**

14. Členské štáty sa s prihliadnutím na ich právny rámec a medzinárodné záväzky vyzývajú k tomu, aby podporovali pozorovanie volieb občanmi a medzinárodnými organizáciami, ktoré schvaľujú príslušné medzinárodné normy, a to v prípade potreby aj uľahčením ich registrácie príslušnými vnútroštátnymi orgánmi.

15. V záujme rozvoja odborných znalostí a prehlbovania schopnosti reagovať na volebné témy by mali členské štáty podporovať činnosti v oblasti odbornej prípravy pozorovateľov volieb vrátane činností realizovaných občanmi. Odborná príprava by mala pokrývať témy, ako je účasť rôznych skupín na volebných procesoch, nenáležité volebné procesy a podvody, a to aj online, odhaľovanie skrytého a nezákonného vplyvu vrátane vplyvu z tretích krajín, ako aj manipuláciu s informáciami, zasahovanie a dezinformácie.

16. Členské štáty by mali prostredníctvom svojich vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách spolupracovať s organizáciami pozorovateľov volieb s cieľom:

a) zvyšovať informovanosť o dôležitosti kontroly volebných procesov;

b) vypracovať politiky na zvýšenie integrity, odolnosti a demokratického charakteru volieb a

c) pochopiť, ako sa dajú nové technológie využiť na manipuláciu s informáciami, zasahovanie a šírenie dezinformácií na úkor slobodných a spravodlivých volieb.

17. V rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb by mali členské štáty prostredníctvom svojich vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách pokračovať vo výmene najlepších postupov v súvislosti s pozorovaním volieb.

18. Politické strany a organizácie, ktoré organizujú kampane, by mali spolupracovať s pozorovateľmi volieb s cieľom uľahčiť ich činnosti súvisiace s pozorovaním volieb.

VII. **Ochrana volebnej infraštruktúry a zabezpečenie odolnosti proti kybernetickým a iným hybridným hrozbám**

19. Členské štáty by mali zabezpečiť primeranú ochranu volebnej infraštruktúry, a to aj prostredníctvom podpory informovanosti a príprav na všetky nepredvídané udalosti, ktoré by mohli mať významný rušivý vplyv na hladký priebeh volieb. Bez toho, aby boli dotknuté ich povinnosti v kontexte vykonávania smernice (EÚ) 2022/2557, sa členské štáty vyzývajú, aby bezodkladne začali s identifikáciou subjektov prevádzkujúcich volebnú infraštruktúru, ktoré sú kľúčové pre organizáciu a priebeh volieb, a aby prijali potrebné opatrenia na posilnenie odolnosti uvedených subjektov a pomohli im riešiť riziká spojené s ich prevádzkou.

20. Členské štáty by mali prijať opatrenia, ktorými sa zabezpečí pripravenosť a schopnosť reakcie na kybernetické incidenty súvisiace s voľbami a zotavenie z týchto incidentov, pričom by mali zohľadniť požiadavky stanovené v smernici (EÚ) 2022/2555. Mali by zabezpečiť najmä to, aby bola technológia používaná pri voľbách navrhnutá, vyvinutá a vyrobená tak, že bude zaistená vysoká úroveň kybernetickej bezpečnosti. Okrem toho by členské štáty mali zabezpečiť spoluprácu medzi verejnými a súkromnými subjektmi podieľajúcimi sa na kybernetickej bezpečnosti volieb. Mali by zvýšiť informovanosť o kybernetickej hygiene politických strán, kandidátov, volebných úradníkov a iných subjektov zapojených do volieb.

21. Členské štáty by mali vykonávať alebo aktualizovať posúdenia rizík, pokiaľ ide o odolnosť volebnej infraštruktúry a subjektov, ktoré ju prevádzkujú, a mali by zbierať a zhromažďovať údaje vyplývajúce z takýchto posúdení rizík vrátane akýchkoľvek relevantných testov kybernetickej odolnosti svojich volebných systémov. Členské štáty by si mali v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a prípadne aj počas zasadnutí skupiny pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti vymieňať skúsenosti týkajúce sa identifikovaných rizík a príslušných vlastníkoch rizík, pravdepodobnosti výskytu rizík a opatreniach na ich zmiernenie, ich potenciálnych následkoch a prijateľných úrovniach a prípadne aj opis vykonaných testov volebnej infraštruktúry. Členské štáty by mali v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a prípadne aj v úzkej spolupráci so skupinou pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti podporovať vypracovanie a čo najlepšie využívanie spoločných noriem a vzorov týkajúcich sa zberu údajov.

22. Členské štáty by mali aj naďalej čo najlepšie využívať spoločný mechanizmus na zaistenie odolnosti volebných systémov, ktorý Komisia sprístupnila v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb, a to na účely výmeny najlepších postupov a praktických opatrení na zabezpečenie slobodných, spravodlivých a odolných volieb v Únii, a to aj pokiaľ ide o online forenzné analýzy, boj proti dezinformáciám a kybernetickú bezpečnosť volieb a vzájomnú podporu v oblasti riešenia hrozieb. Členské štáty by mali zároveň pokračovať v spolupráci a vo výmene informácií a najlepších postupov v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb a v rámci skupiny pre spoluprácu v oblasti sieťovej a informačnej bezpečnosti, podľa potreby aj prostredníctvom spoločných zasadnutí a prípadne aj formou aktualizácií prehľadu o kybernetickej bezpečnosti volebných technológií, a to predovšetkým pred budúcimi voľbami do Európskeho parlamentu.

VIII. **Ochrana informácií o voľbách**

23. Členské štáty by mali prijať opatrenia na ochranu informačného prostredia volieb a zabezpečiť, aby voliči včas dostali správne a zrozumiteľné informácie.

24. Členské štáty sa vyzývajú, aby podporovali projekty vrátane projektov realizovaných občianskou spoločnosťou, mediálnymi organizáciami, výskumnými a vzdelávacími inštitúciami a akademickou obcou, ktoré sú zamerané na budovanie odolnosti a rozvoj informovanosti, mediálnej gramotnosti a kritického myslenia verejnosti s cieľom riešiť problém manipulácie s informáciami, zasahovania a dezinformácií, ktoré súvisia s voľbami alebo inak ovplyvňujú slobodné, spravodlivé a odolné voľby. Mal by propagovať program Erasmus+ a program Občania, rovnosť, práva a hodnoty, ako aj možnosti financovania v rámci vetvy Angažovanosť a účasť občanov určených na podporu takýchto projektov.

25. Členské štáty by mali pri plnom rešpektovaní slobody prejavu a ďalších základných práv a demokratických hodnôt podporovať a uľahčovať rýchly prenos správ a reakcií v záujme ochrany informačného prostredia volieb, napríklad správ, ktoré vopred búrajú dezinformačné mýty alebo takéto informácie vyvracajú v boji proti manipulácii s informáciami a dezinformáciami o volebných postupoch. Členské štáty by mali zároveň zabezpečiť odbornú prípravu pre volebné a iné príslušné orgány s cieľom chrániť informačné prostredie volieb a zabezpečovať pripravenosť na odhaľovanie dezinformácií o voľbách, ich búranie vopred a vyvracanie. V tejto súvislosti by mali členské štáty v prípade manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia využívať existujúce nástroje, ako je súbor nástrojov proti manipulácii s informáciami a zasahovaniu zo zahraničia, diskutovať o náležitých formách reakcie a podporovať rýchlu výmenu informácií, a to aj v rámci systému včasného varovania.

26. Členské štáty by mali prostredníctvom svojich vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách uľahčovať spoluprácu na vnútroštátnej úrovni s príslušnými zainteresovanými stranami, a to podľa potreby aj s občianskou spoločnosťou, s cieľom ďalej rozvíjať a aktualizovať najlepšie postupy na identifikáciu, zmierňovanie a riadenie rizík týkajúcich sa manipulácie s informáciami, zasahovania a dezinformácií vo volebných procesoch. Členské štáty by zároveň mali uľahčovať spoluprácu medzi vnútroštátnymi sieťami pre spoluprácu pri voľbách a mediálnymi platformami, pokiaľ ide o zdroje overených informácií súvisiacich s volebnými postupmi s cieľom posilniť šírenie spoľahlivých informácií a obmedziť rozširovanie nepresného alebo zmanipulovaného obsahu v kontexte volieb. Členské štáty by mali zvážiť ďalšiu podporu nezávislých médií a organizácií zameraných na overovanie faktov, pokiaľ ide o ich činnosti zamerané na riešenie manipulácie s informáciami a dezinformácií počas období volieb.

27. Pre prípad manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia by mali členské štáty vypracovať v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb spoločné normy pre spoluprácu v oblasti ochrany informácií v kontexte volieb, a to v úzkej súčinnosti aj so systémom rýchleho varovania. Členské štáty by na tento účel mali využívať spoločný mechanizmus na zaistenie odolnosti volebných systémov a v rámci neho si vymieňať odborné znalosti týkajúce sa ochrany informačného prostredia volieb a organizovať špecializované výmeny za účasti odborníkov z členských štátov, ktoré čelia podobným výzvam v dôsledku ich geografickej polohy alebo iných faktorov zraniteľnosti.

IX. **Opatrenia týkajúce sa financovania politických strán, politických nadácií, volebných kampaní a kandidátov tretími krajinami**

28. Aby členské štáty minimalizovali riziko zasahovania tretích krajín do činností vnútroštátnych politických strán, politických nadácií, politických kandidátov a organizácií usporadúvajúcich kampane, mali by identifikovať možné medzery vo svojich právnych predpisoch a iných regulačných opatreniach, ktoré sa týkajú darov a iných druhov financovania z tretích krajín. Členské štáty sa na tomto základe a podľa aktuálnej potreby vyzývajú riešiť tieto nedostatky, a to najmä podporou transparentnosti darov a iných finančných prostriedkov a stanovením určitého stropu obmedzujúceho hodnotu darov alebo zákazom darov pre vnútroštátne politické strany, politické nadácie, politických kandidátov, organizácie usporadúvajúce kampane a prípadne aj politické hnutia, ak takéto dary pochádzajú z tretích krajín a od subjektov so sídlom v tretích krajinách alebo od štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí nemajú právo voliť vo voľbách do Európskeho parlamentu alebo národných voľbách. Opatrenia uvedené v tomto bode by mali v plnej miere rešpektovať zásadu proporcionality, demokratické hodnoty a základné práva.

29. Politické strany a ich pridružené subjekty by mali posúdiť riziká vyplývajúce z darov z tretích krajín a darov, ktoré sú potenciálne spojené s trestnou činnosťou vrátane korupcie, prania špinavých peňazí a organizovanej trestnej činnosti. Toto posúdenie by sa malo vzťahovať na volebné kampane a identifikáciu darcov. Malo by sa zaoberať skutočnými alebo predvídateľnými negatívnymi vplyvmi na slobodné a spravodlivé voľby a malo by zahŕňať opatrenia na riešenie identifikovaných rizík.

30. Členské štáty sa vyzývajú, aby v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb identifikovali spoločné normy týkajúce sa darov a inej podpory z tretích krajín pre vnútroštátne politické strany, politické nadácie a organizácie usporadúvajúce kampane a aby zároveň zlepšili dohľad nad súčasnými povinnosťami týkajúcimi sa takýchto darov a podpory.

X. **Podpora jednoduchého prístupu k volebným právam vo voľbách do Európskeho parlamentu**

31. Členské štáty by mali s dostatočným časovým predstihom pred dňom volieb podporovať iniciatívy, a to aj na miestnej úrovni, ktorých cieľom je zvýšiť prístupnosť volieb a politickú angažovanosť. Takéto činnosti by mohli zahŕňať iniciatívy na zvýšenie informovanosti, informačné kampane a ďalšie osvetové činnosti prostredníctvom platforiem a kanálov používaných rozličnými skupinami občanov, konferencie alebo diskusie, napríklad podporovaním výmen názorov medzi občanmi Únie na témy súvisiace s Úniou, ktoré by pomohli lepšie pochopiť rôzne názorové perspektívy. Osobitný dôraz by sa mal klásť na mladých ľudí, najmä prvovoličov, ako aj na riešenie prekážok, ktoré obmedzujú možnosti členov rôznych skupín voliť a kandidovať vo voľbách. Informácie o voľbách vrátane ich formy a obsahu by mali byť prispôsobené osobitným potrebám týchto rôznych skupín.

32. Členským štátom sa odporúča, aby zabezpečili, že hodiny vyhradené na hlasovanie budú dostatočne dlhé na to, aby vyhovovali potrebám čo najväčšieho počtu voličov a aby si tak čo mohlo najväčšie množstvo ľudí uplatniť právo voliť.

33. Členské štáty by pred voľbami do Európskeho parlamentu mali prijať vhodné opatrenia na zvýšenie informovanosti migrujúcich občanov Únie o ich volebných právach a povinnostiach v pozícii voličov aj kandidátov. Členské štáty sa vyzývajú, aby vytvorili podmienky, ktoré migrujúcim občanom Únie zabezpečia jednoduchý prístup k informáciám o napredovaní a stave ich registrácie. Ak majú miestne orgány právomoc zapisovať migrujúcich občanov Únie do zoznamu voličov, členské štáty sa vyzývajú, aby prijali potrebné kroky, a to aj formou správnych usmernení, ktorými by tieto orgány podporili v ich úsilí o informovanie migrujúcich občanov Únie o ich volebných právach podľa únijného práva. Členské štáty by mali takisto v súlade so svojimi volebnými pravidlami prijať opatrenia na informovanie svojich občanov žijúcich v tretích krajinách o tom, ako a kde si môžu uplatniť svoje právo voliť.

34. Členské štáty sa vyzývajú, aby voličom poskytovali vysvetlenie volebného procesu v dostatočne širokej škále jazykov.

XI. **Posilnenie európskeho charakteru volieb do Európskeho parlamentu**

35. Členské štáty by mali umožniť ohlásenie kandidátov a začiatok kampane pre voľby do Európskeho parlamentu aspoň šesť týždňov pred dňom konania volieb.

36. Členské štáty by mali pred voľbami do Európskeho parlamentu a počas nich podporovať a napomáhať poskytovanie informácií verejnosti o pridruženosti medzi vnútroštátnymi politickými stranami a európskymi politickými stranami. Mohli by tak urobiť informovaním o takejto pridruženosti na hlasovacom lístku a podporou šírenia takýchto informácií zo strany príslušných orgánov.

37. Vnútroštátne politické strany, ktoré sa zúčastňujú na voľbách do Európskeho parlamentu, sa vyzývajú, aby pred začiatkom volebnej kampane zverejnili, ku ktorej európskej politickej strane sú pridružené alebo sú v procese pridružovania sa k nej. Vnútroštátne politické strany by mali podporovať opatrenia zacielené na zvyšovanie poznatkov svojich členov o voľbách do Európskeho parlamentu.

38. Členské štáty by mali zvážiť náležité opatrenia na pomoc európskym politickým stranám a politickým skupinám v Európskom parlamente pri vedení ich kampaní v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu.

XII. **Riešenie rizika viacnásobného hlasovania vo voľbách do Európskeho parlamentu**

39. V dostatočnom predstihu pred voľbami do Európskeho parlamentu by mali členské štáty poskytnúť migrujúcim občanom Únie informácie o pravidlách a sankciách súvisiacich s viacnásobným hlasovaním.

40. Ak je v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu občan vyňatý zo zoznamu voličov členského štátu s cieľom umožniť, aby mohol voliť v inom členskom štáte, prvý členský štát by mal zároveň zvážiť prijatie opatrení, ktorými sa zabráni tomu, že predmetné vyňatie nebude mať vplyv na zápis tohto občana do zoznamu voličov na účely vnútroštátnych volieb.

XIII. **Posilnenie sietí pre spoluprácu pri voľbách, volebnej spolupráce a podávania správ**

41. Členské štáty by mali prijať kroky na podporu a posilnenie spolupráce v rámci vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách s cieľom podporiť slobodné, spravodlivé a odolné voľby. Členovia vnútroštátnych sietí pre spoluprácu pri voľbách by si mali vymieňať informácie o problémoch, ktoré môžu ovplyvniť voľby, a zároveň spoločne identifikovať hrozby a nedostatky a vymieňať si zistenia a odborné poznatky. Vnútroštátne siete pre spoluprácu pri voľbách by mohli na uvedený účel spolupracovať s inými zainteresovanými stranami, ako sú výskumná a akademická obec, pozorovatelia volieb a obhajcovia ľudských práv. Vnútroštátne siete pre spoluprácu pri voľbách by mali spolupracovať s národnými parlamentmi. Členské štáty by mali podporiť vnútroštátne siete pre spoluprácu pri voľbách tým, že im zabezpečia primerané zdroje a prostriedky, ako aj potrebný rámec na vykonávanie ich činností.

42. Členské štáty by pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2024 mali posilniť spoluprácu v záležitostiach týkajúcich sa volieb v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb, a to aj cez okruhy operatívnej práce zaoberajúce sa skrytým financovaním z tretích krajín, a okrem iného aj v oblasti činností a stratégií na zvyšovanie informovanosti. Členské štáty sa vyzývajú, aby pokračovali vo výmene najlepších postupov a perspektív v súvislosti s presadzovaním uplatňovania volebných práv a s podporou demokratického priebehu volieb a vysokej účasti vo voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2024 aj po nich.

43. Pre prípad manipulácie s informáciami a zasahovania zo zahraničia bude Komisia podľa potreby viesť diskusie v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb v úzkej súčinnosti s ďalšími príslušnými európskymi sieťami vrátane systému včasného varovania a Skupiny európskych regulačných orgánov pre audiovizuálne mediálne služby o opatreniach a krokoch prijatých v nadväznosti na toto odporúčanie.

44. Členské štáty sa vyzývajú, aby do šiestich mesiacov od volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024 poskytli informácie o priebehu týchto volieb na ich území, a to vrátane informácií o opatreniach, ktorými sa vykonáva toto odporúčanie, a prípadne aj relevantných informácií o pozorovaní volieb zo strany občanov.

45. Od roku 2025 by si mali členské štáty raz ročne v rámci Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb vymeniť informácie o vykonávaní tohto odporúčania.

46. Komisia najneskôr rok od konania volieb do Európskeho parlamentu v roku 2024 posúdi vplyv tohto odporúčania vo svojej správe o voľbách do Európskeho parlamentu v roku 2024, pričom vezme do úvahy informácie poskytnuté členskými štátmi v súlade s bodom 44.

V Bruseli 12. decembra 2023

Za Komisiu
Didier REYNDERS
člen Komisie